

A tüdő szervetlen porok okozta ártalmai

Dr. Kardos Kálmán
Országos Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Intézet
Foglalkozás-egészségügyi szakorvos továbbképzés

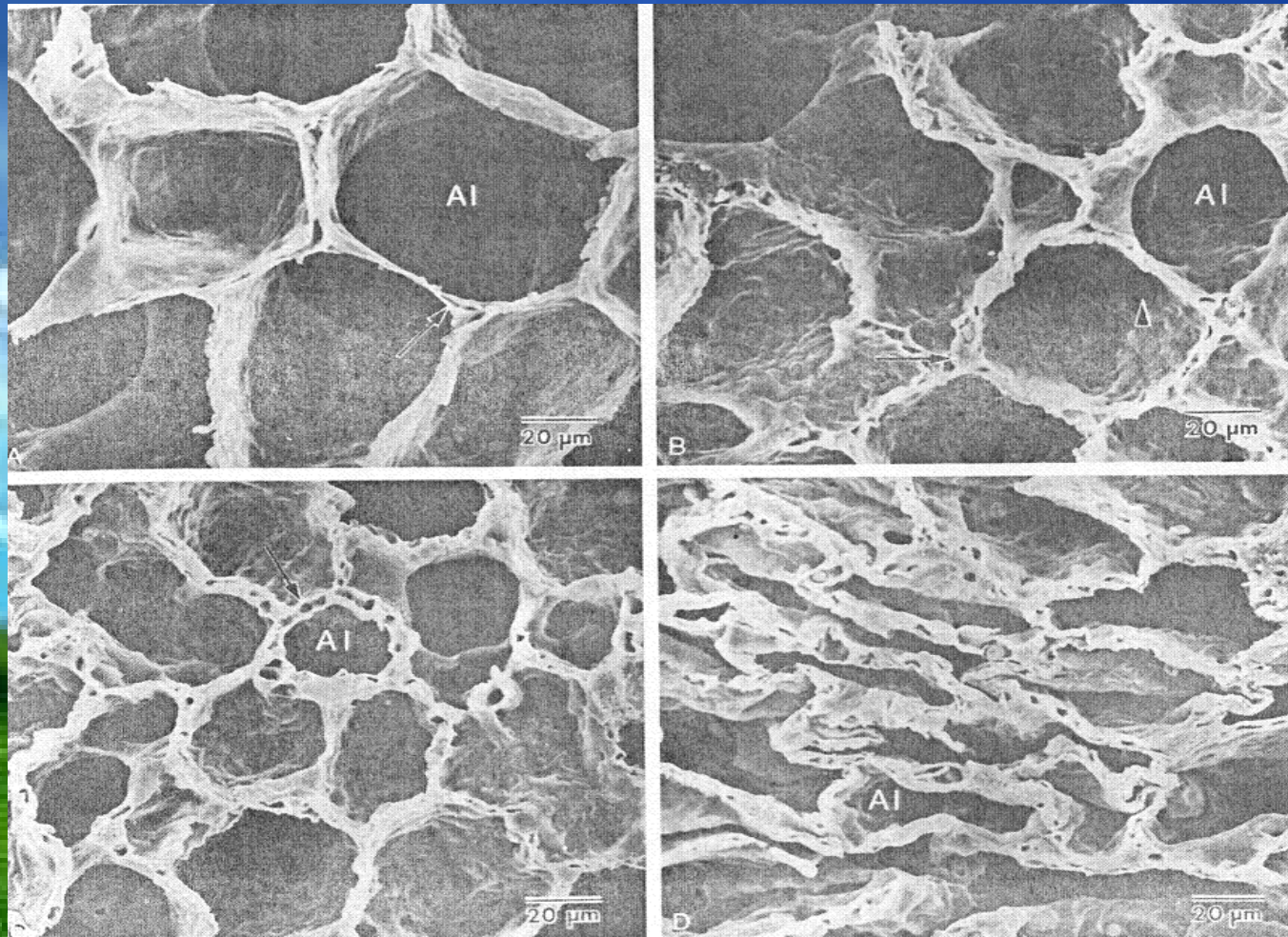
Az ember testfelülete átlag:

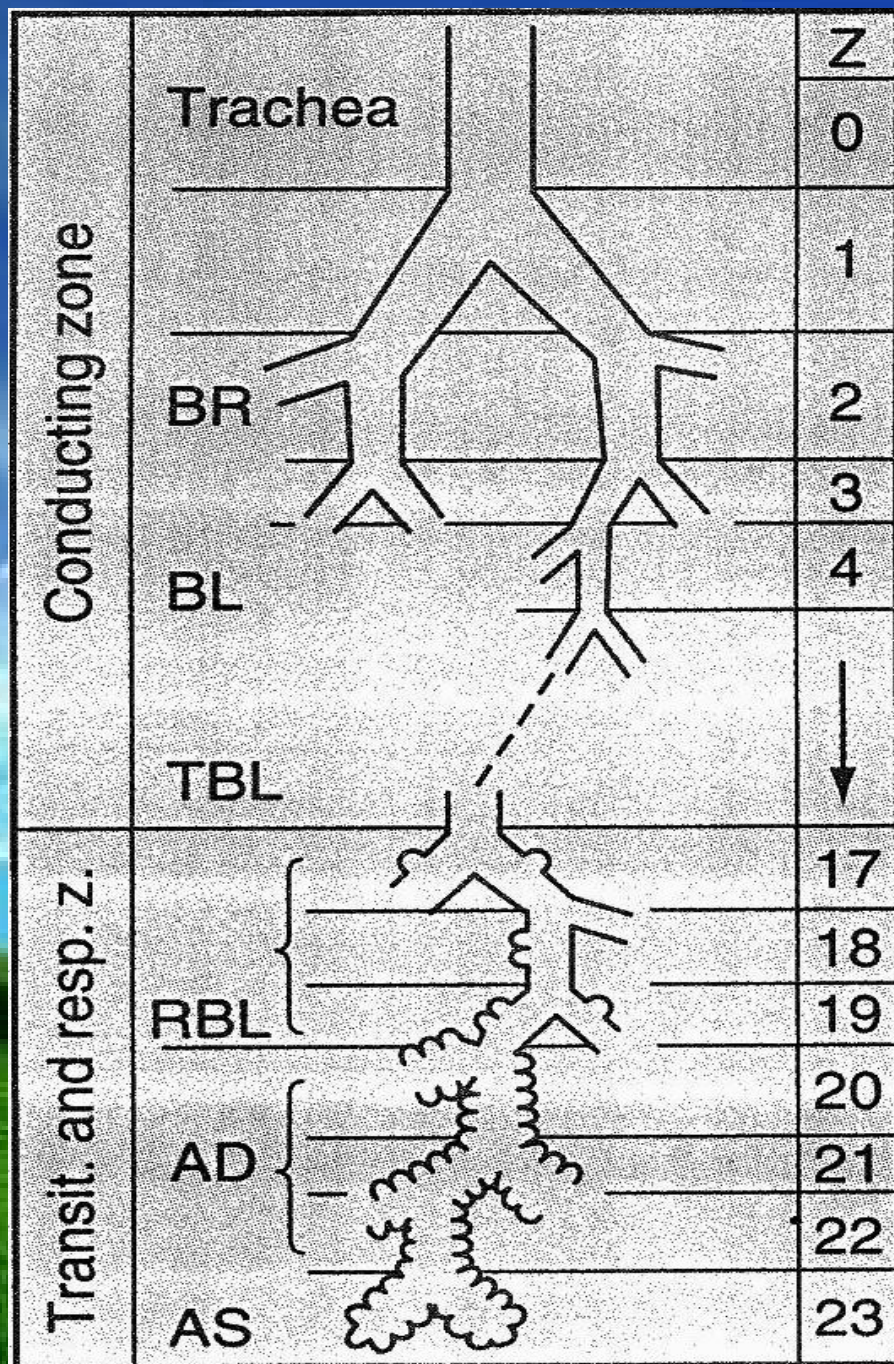
1,5-2,0 m²

A légzőfelület átlagos nagysága:

60-90 m²

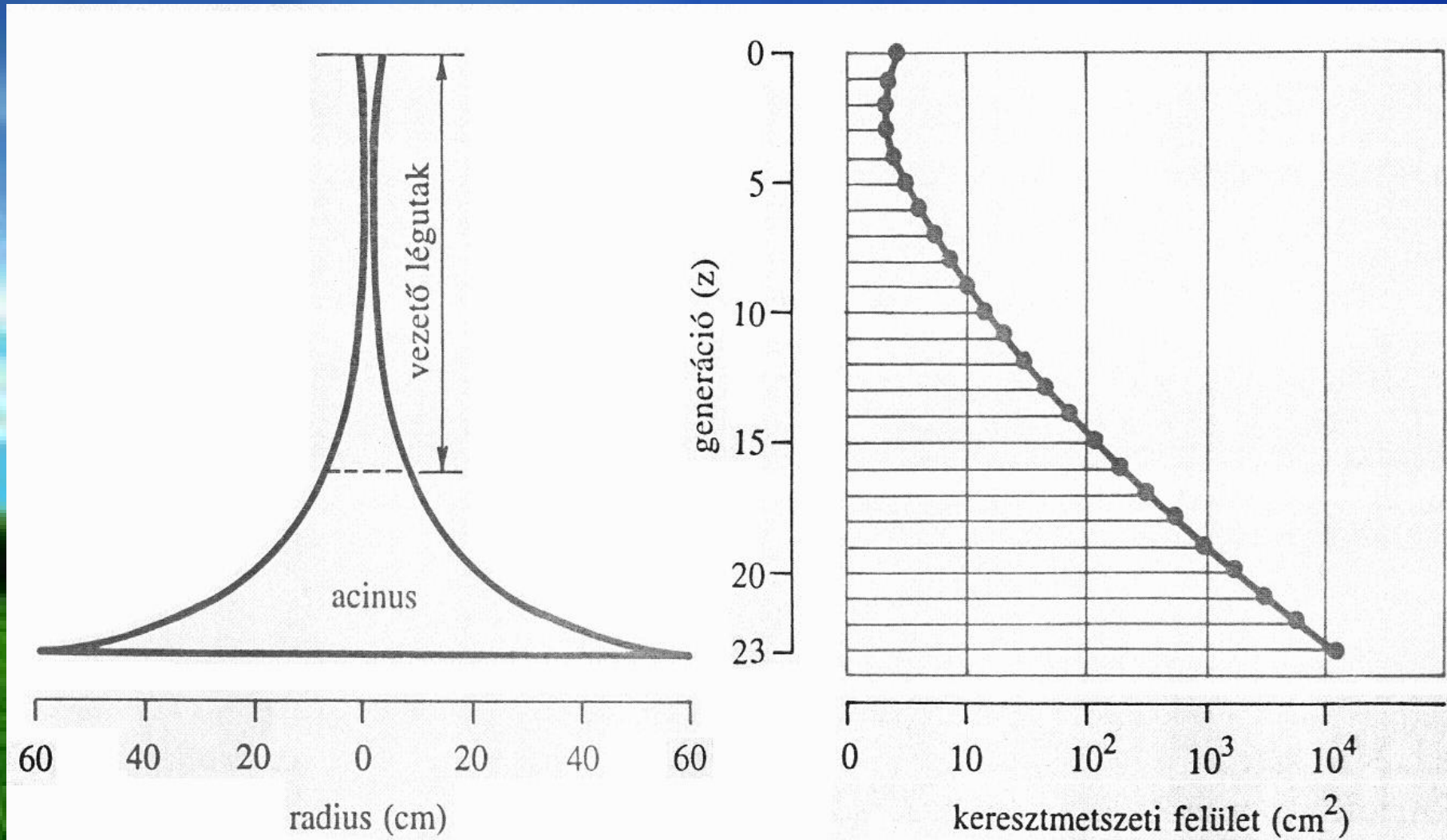
A tüdőszövet a légzés különböző fázisaiban és összeesett állapotban

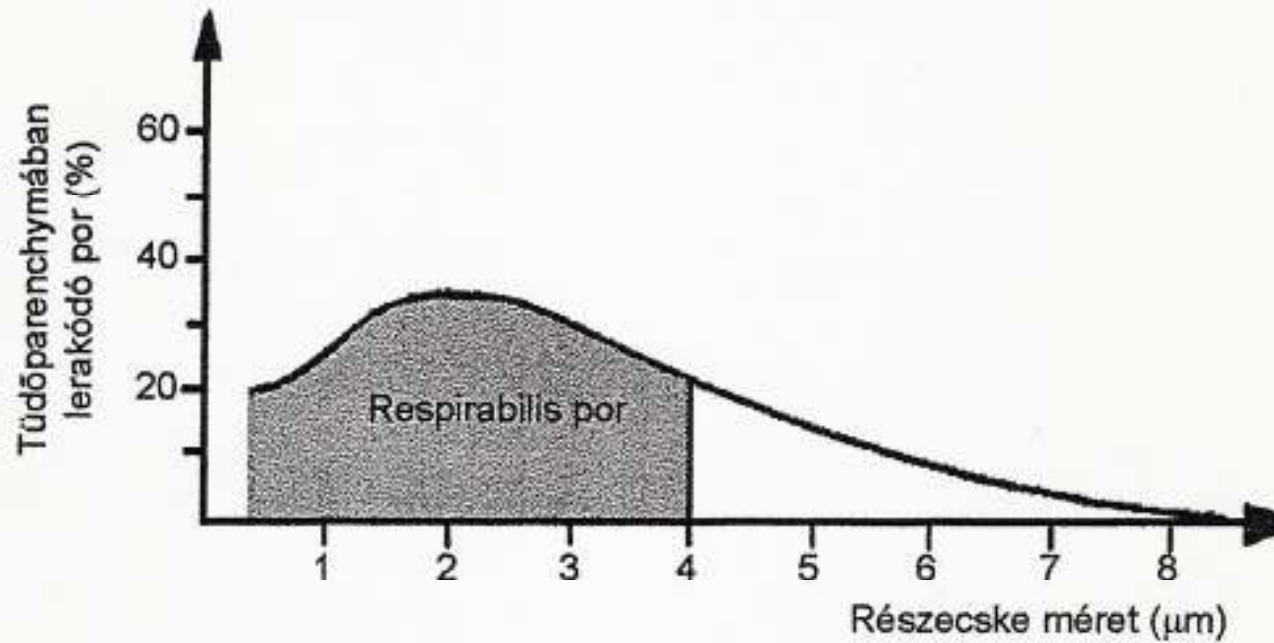
A
hörgőfa
generációi

A hörgők összkeresztmetszetének változása a hörgő generációk függvényében

A tüdő parenchymában lerakódó por mennyisége a szemcsenagyság függvényében

---

A por respirabilis frakciója: a négy micron alatti szemcsenagyságú porrészek, melyeknek jelentős része eléri az alveolusokat.

A tüdőben lerakódó por mennyiségét és/vagy a légzőszervi betegség kialakulását befolyásoló legfontosabb tényezők:

- A por anyaga
- A szemcseméret szerinti összetétele
- A porsűrűség
- Az expozíciós idő
- Egyéni érzékenység

Egyéb tényezők:

fajsúly, alak, nedvszívó képesség, elektromos töltés, pH, légúti betegségek, dohányzás, stb.

Porterhelés

Ha a porterhelés a tisztító mechanizmusok kapacitását meghaladja, az a phagocyták fokozott pusztulásával jár, és a por normálisnál nagyobb hányada rakódik le a kötőszövetben és a tüdő nyirokrendszerében.

A szervetlen por hatása a tüdőparenchymára

- **Interstitialis fibrosis** (szabálytalan vonalas fibrosis)

alveolitis, majd fibrosis, alveolocapillaris falvastagodás, gázcsere zavar (azbeszt, berillium, kemény fém, kobalt)

- **Nodularis fibrosis** (gócos fibrosis)

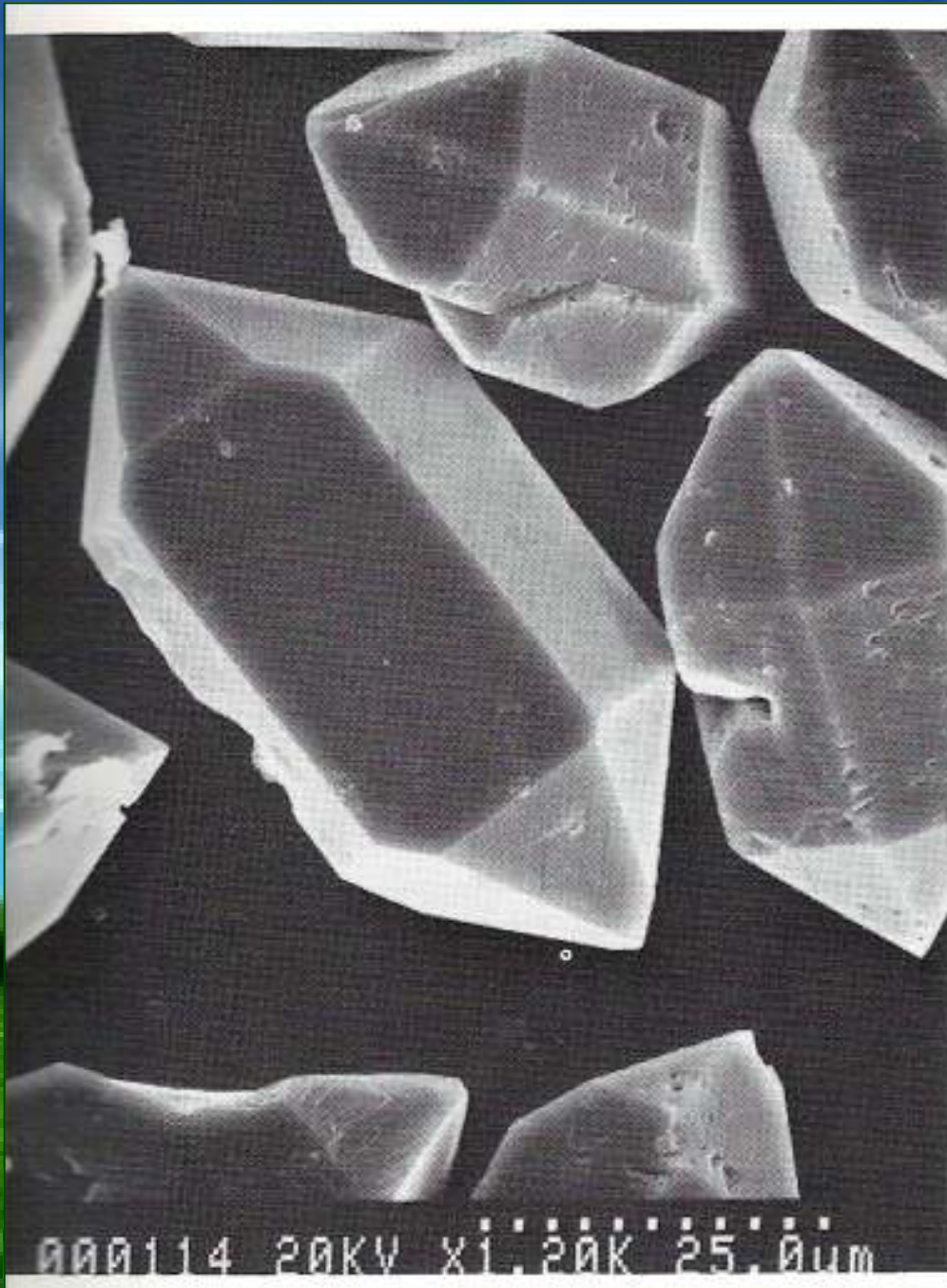
elpusztuló macrophagokból felszabaduló lysosomalais enzimek fibroblastokat aktiválnak. Kollagén és reticulin rostok. Roncsolja a pulmonális ereket. (szilícium-dioxid)

- **Maculosus elváltozás focalis emphysemával** (gócos porlerakódás tüdőtágulással)

Inert porterhelés. Bronchiolus respiratorius simaizomzatának atrophiaja
⇒focalis emphysema

Szilikózis

**A szilícium-dioxid
(SiO_2 kvarc, kóvasav) által
okozott progrediáló, gócos
tüdőfibrózis.**

Kvarckristály

Történelmi áttekintés

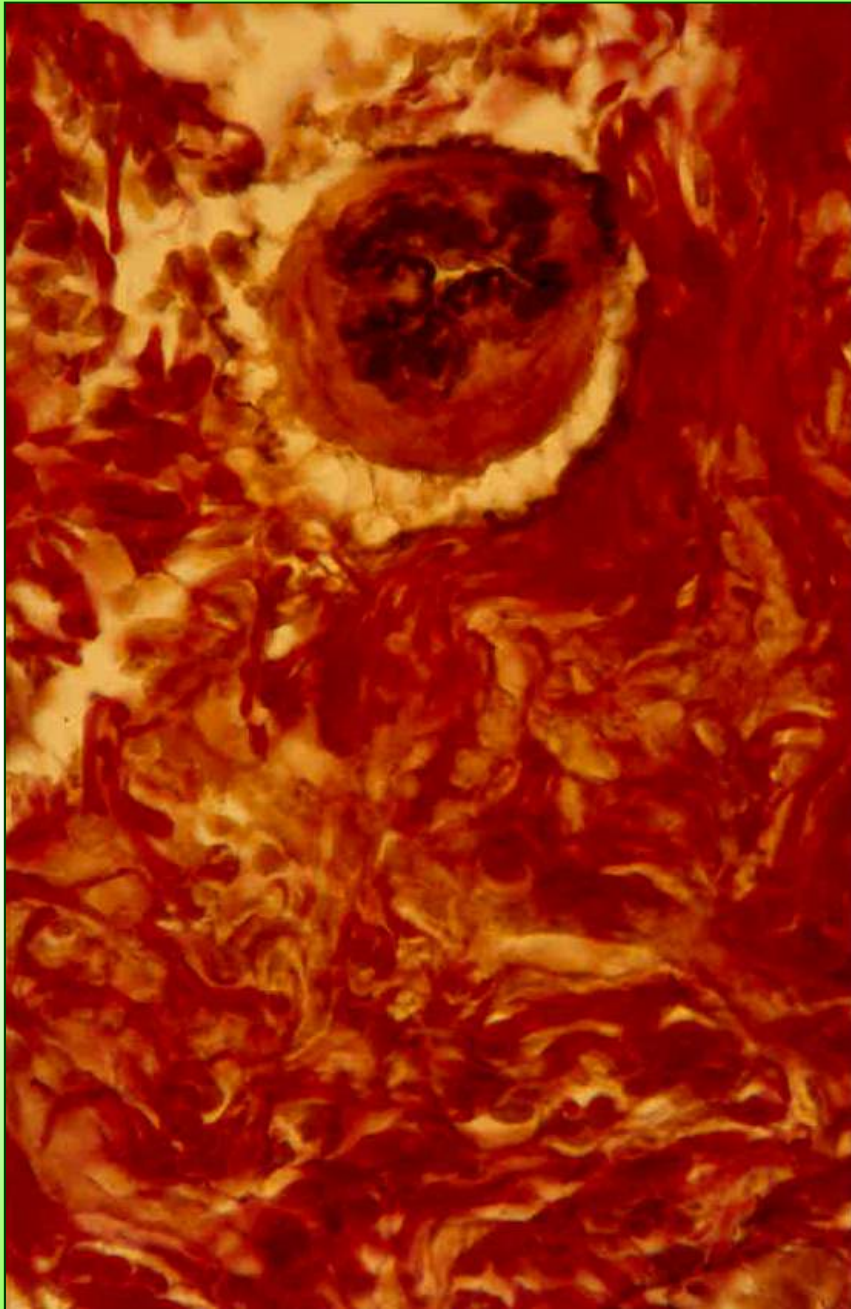
USA 1913-15 720 vizsgált ólom- és cinkbányász 60%-a szilikózisban szenved.

1930 Johannesburg: az első ILO szervezte konferencia, melynek témája a szilikózis.

A XX. század elején a bányák gépesítésével a munkahelyi portterhelés nő, a szilikózis robbanás-szerűen terjed.

1930-tól világossá válik, hogy intézkedések szükségesek a porvédelem területén.

Angliában 1910-től, Németországban 1929-től, Magyarországon – bizonyos korlátokkal – 1936-tól már kártalanítják a szilikózisban meg-betegedetteket.

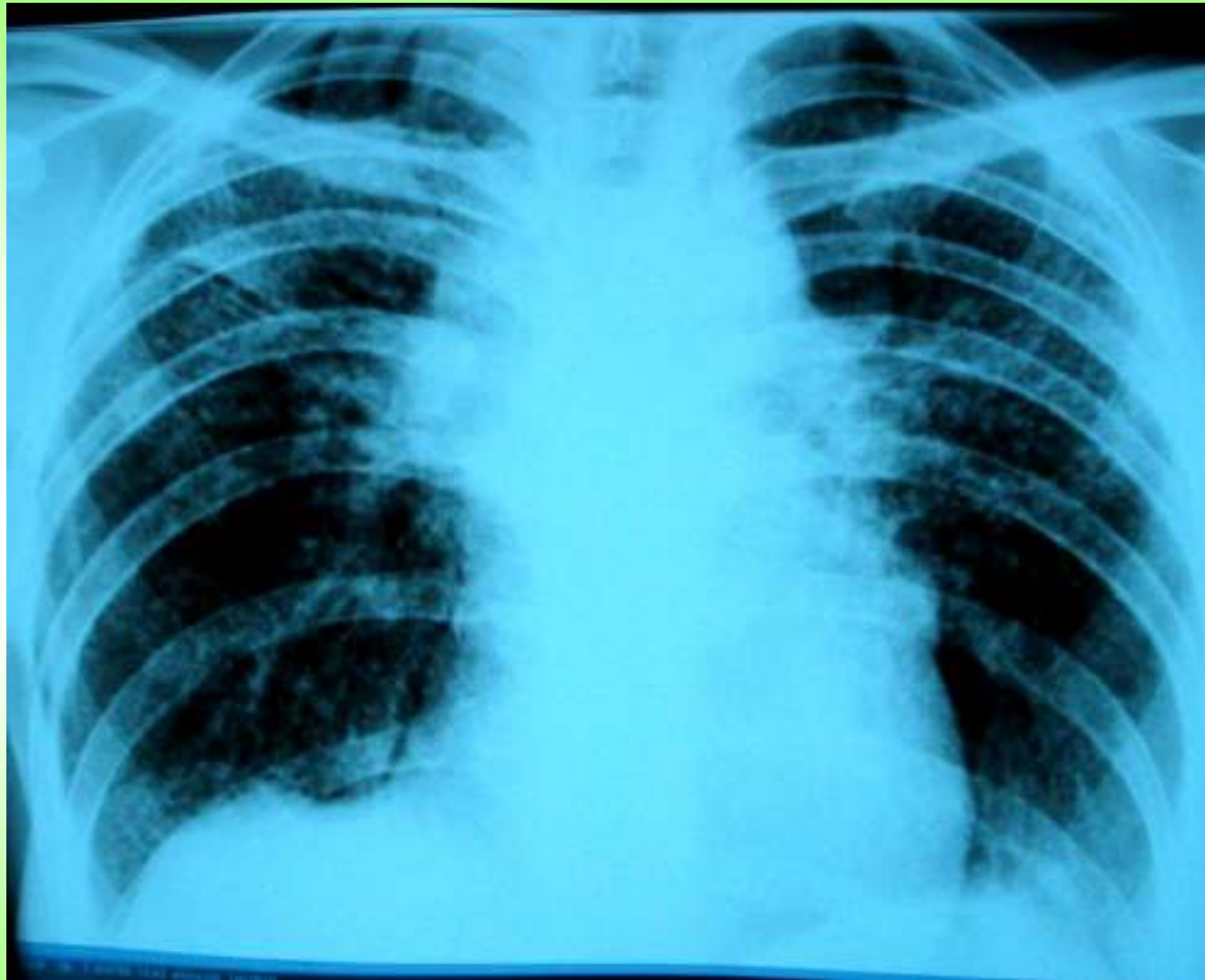

**Silicoticus fibrosis,
van Gieson elastica festés**

A pneumokoniózisok röntgenjelei (ILO 1980)

TÜDŐELVÁLTOZÁSOK

	Kisméretű árnyékok		Nagyárnyékok
Típus	Gócos fibrosis	Vonalas (irregularis) fibrosis	
Méret	p (punctiformis) a gócok átmérője 1,5 mm-nél kisebb	s az árnyékok vastagsága 1,5 mm-nél kisebb	A egy 10-50 mm átmérőjű árnyék vagy több 10 mm-nél nagyobb árnyék, de az átmérők összege nem több 50 mm-nél
	q (micronodosus) a gócok átmérője 1,5 és 3 mm	t az árnyékok vastagsága 1,5 és 3 mm között	B Egy vagy több A-nál nagyobb árnyék, együttes kiterjedésük nem nagyobb a felső tüdőmező terjedelménél
	r (nodosus) a gócok átmérője 3-10 mm között	u Az árnyékok vastagsága 3-10 mm között	C Egy vagy több árnyék, együttes kiterjedése a jobb felső tüdőmező terjedelmét meghaladja
Sűrűség	1 néhány, de jól felismerhető góc vagy irregularis árnyék van		
	2 számos góc vagy irregularis árnyék, mellettük a normális tüdőrajzolat még felismerhető		
	3 nagy számú góc vagy irregularis árnyék, a normális tüdőrajzolat nem vagy alig ismerhető fel		
Pleuralis elváltozások (mellkasfal és rekesz, a sinusok kivételével)			
Típus	pt Pleuralis megvastagodás, Diffúz megvastagodás	pq Körülírt megvastagodás (pleuralis plaque-képződés)	pc pleuralis meszesedés
Vastagság	a 5 mm alatti maximális vastagság		
	b 5-10 mm közti maximális vastagság		
	c 10 mm-t meghaladó maximális vastagság		
Kiterjedés	1 egy vagy több pleuralis megvastagodás együttes hossza a lateralis mellkasfal vetületének ¼ részét nem haladja meg		1 egy vagy több pleuralis meszesedés, együttes hosszuk nem több 20 mm-nél
	2 egy vagy több pleuralis megvastagodás együttes hossza a lateralis mellkasfal vetületének ¼ részénél több, de ½ részét nem haladja meg		2 a meszesedés(ek) hossza 20-100 mm között
	3 az elváltozás(ok) hossza a lateralis mellkasfal vetületének ½ részét meghaladja		3 a meszesedés(ek) hossza a 100 mm-t meghaladja

**Sz. B. 31 éves
(fogtechnikus)**

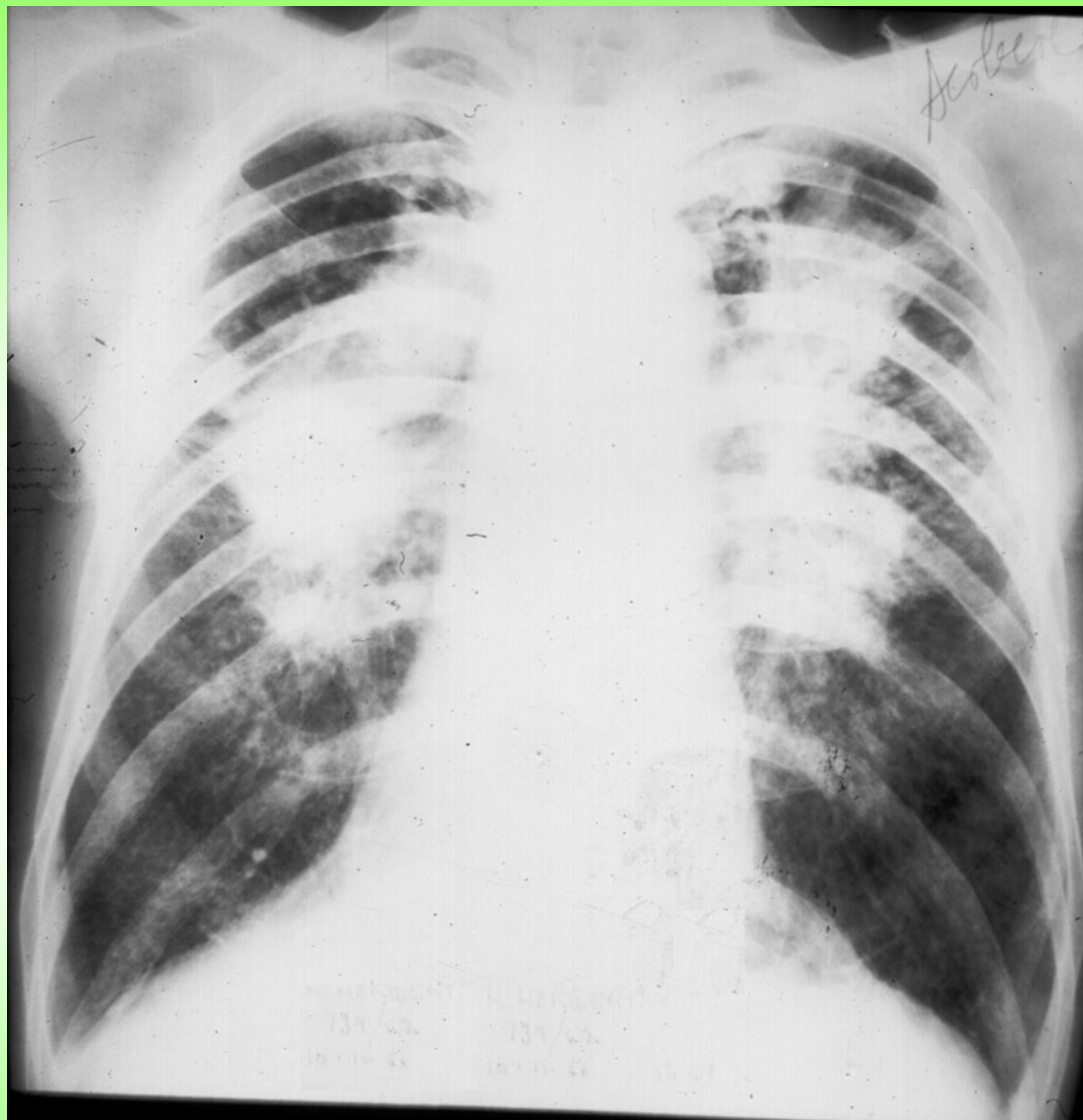

**Sz. B. 31 éves
(fogtechnikus)**

Szilikózis q3-q2

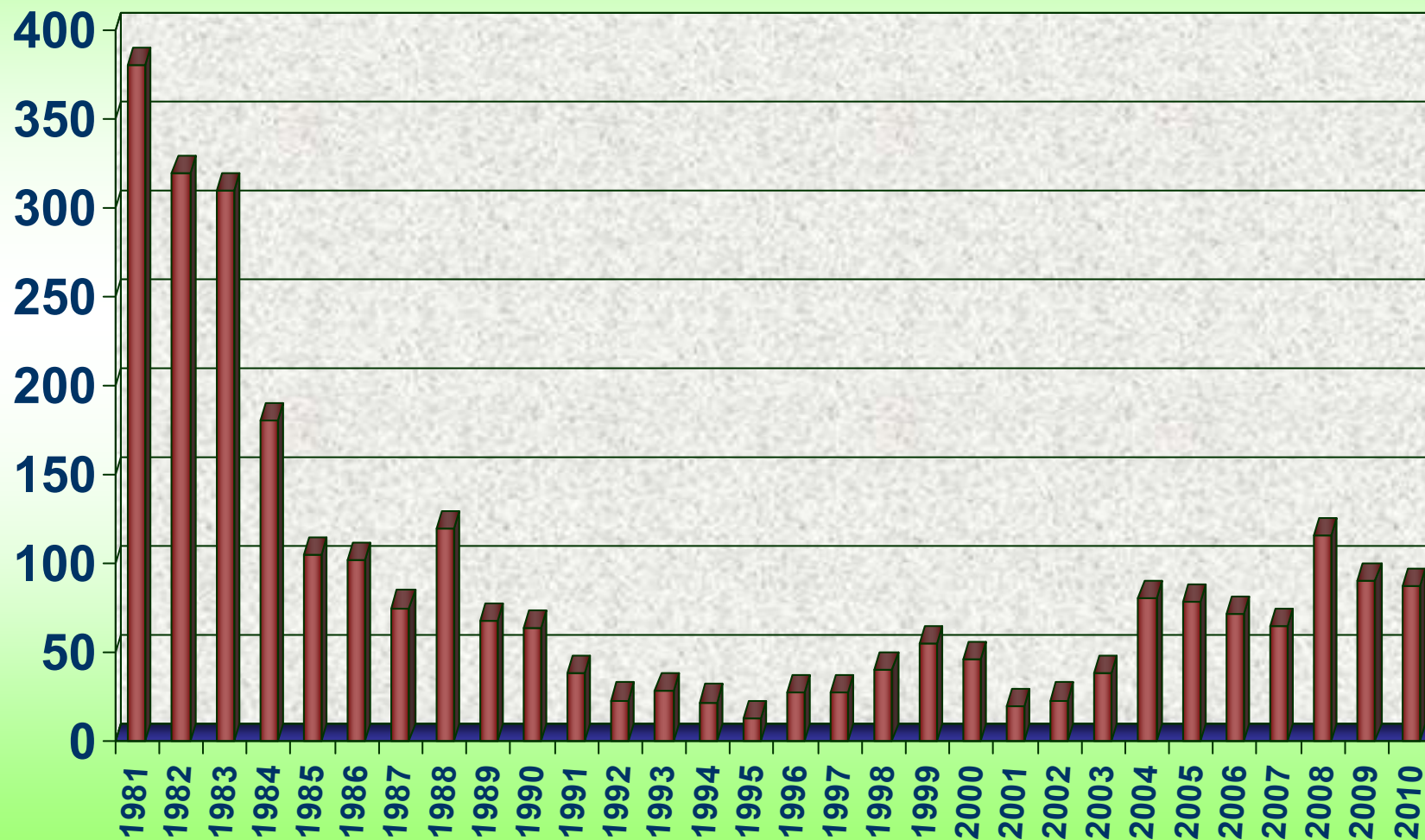

Szilikózis C-C

Fontosabb munkahelyek és foglalkozások, melyek szilikózis veszélyesek lehetnek

- szén- és ásványbányászat (Magyarországon a pécsi szénmedence)
- alagútépítő, aknakezelő
- kőfaragó
- öntödei munkások (öntvénytisztítók, homokfúvók)
- samott-ipar (kohó kőművesek)
- kazántisztítók
- üvegipar (homályosüveg-készítés)
- porcelángyártás
- súrolószer gyártás
- gumi-, festékipar
- zománcedény gyártás
- fogtechnikai műhelyek

Szilikózis incidenciája Magyarországon (1981-2010)

A szilikózis megjelenéséig eltelt expozíciós idő a Pécs környéki szén- és ércbányákban

(Haber)

	1960	1965	1970	1975	1980	1984-86
Szénbányák	12,0	14,0	17,8	19,8	23,2	24 év
Ércbányák	10,6	12,2	12,2	15,7	18,2	17,7 év

A szilikózis rákkeltő hatása

A szilikózisban megbetegedettek között a tüdőrák kialakulásának kockázata 1,3 - 6,9-szeres.

A szilikogén kvarcexpozíció a dohányosoknál 2-4-szeresére emeli a tüdőrák kialakulásának kockázatát.

A megengedett határérték körüli kvarckoncentráció esetén nem kimutatható, hogy emelkedne a tüdőrák előfordulása.

25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet a munkahelyek kémiai biztonságáról

1.2.1. Szemcsés szerkezetű porok megengedett koncentrációi mg/m³-ben

Megnevezés	Megengedett koncentráció, mg/m ³ -ben	
	Totális (belélegezhető)	Respirábilis
Talkum (azbesztmentes)		2
Kvarc		0,15
Krisztobalit		0,15
Tridimit		0,15
Fapor	5	
Egyéb inert porok*	10	6

* **Megjegyzés:** Nincs egészségkárosító (pl. mutagén, rákkeltő, fibrogén, mérgező, allergizáló, irritatív, egyéb mérgező) hatása.

Az azbesztózis

Az azbeszt okozta vonalás, irreguláris, tüdőfibrózist azbesztózisnak nevezzük.

Az azbesztózis az azbeszt expozíció megszűnése után is progrediálhat.

Történeti áttekintés

**Az azbesztet i.e. 2000-ben már ismerték.
Széleskörű felhasználása a XX. században
kezdődött.**

**A legtöbb azbesztet az 1950-60-as években
használták fel Európában, több, mint 3000
felhasználási területe ismert.**

**- Tűz- és saválló, hő- és hangszigetelő, és relatíve
olcsó.**

AZBESZT

Szerpentin

Krizotil

(Fehér azbeszt)
 $3\text{MgO } 2\text{SiO}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

Fibrozus amfibol azbesztek

Amozit

(Barna azbeszt)
 $1.5\text{MgO } 8\text{SiO}_2 \cdot 5.5 \text{FeO } \text{H}_2\text{O}$

Anthofillit

$7\text{MgO } 8\text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$

Tremolit

$5\text{MgO } 2\text{CaO } 8\text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$

Krokidolit

(Kék azbeszt)
 $\text{Na}_2\text{O } \text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot 3\text{FeO } 8 \text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$

Actinolit

$4\text{MgO } 2\text{CaO } \text{FeO } 8\text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$

Az azbeszt okozta megbetegedések

Azbesztózis

Tüdőkarcinóma

Malignus mezotelióma

Jóindulatú mellhártya elváltozások

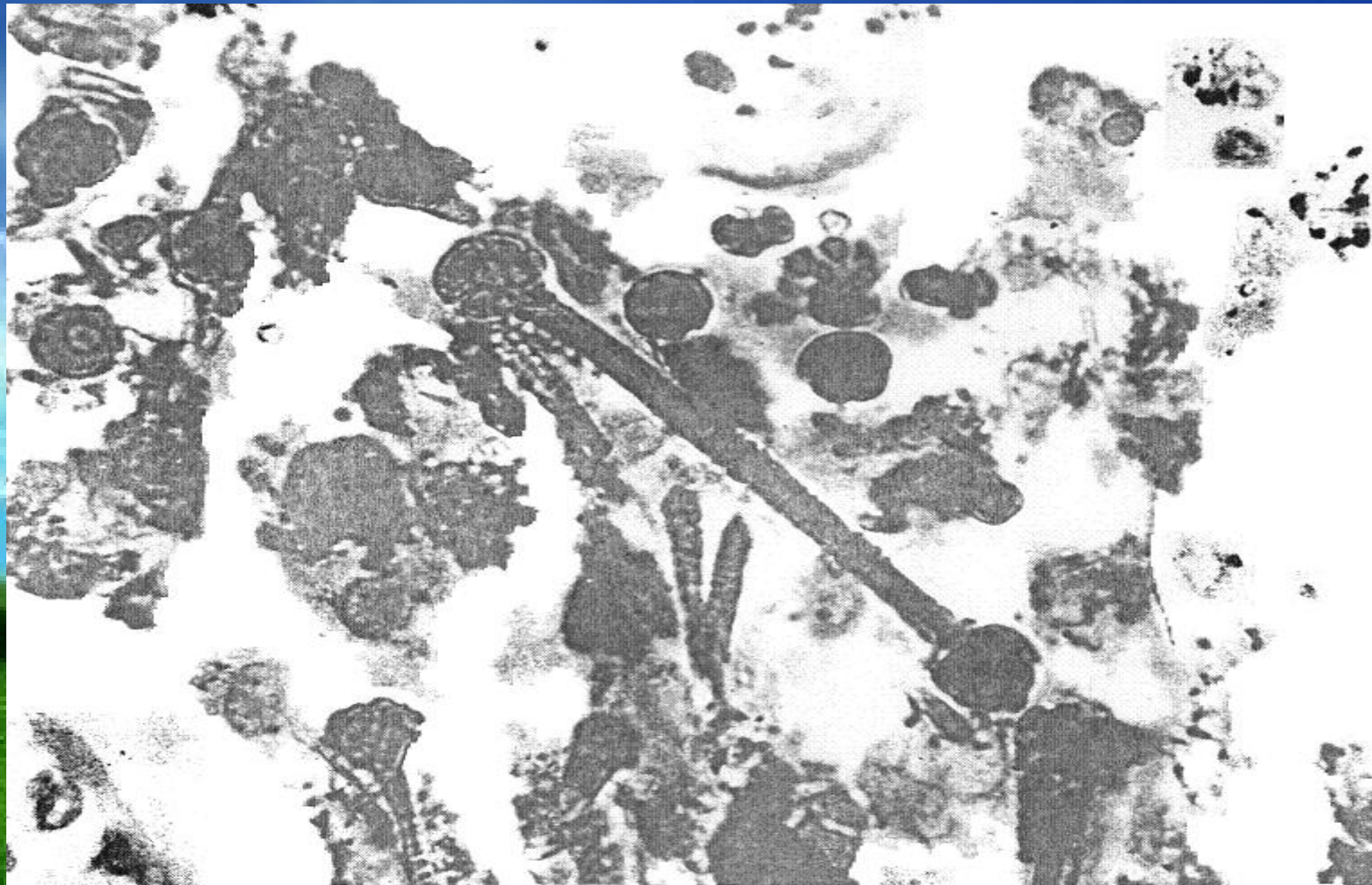
Pleura plakkok (pleura hyalinózis – fali pleurán)

Benignus pleurális folyadékgyülem

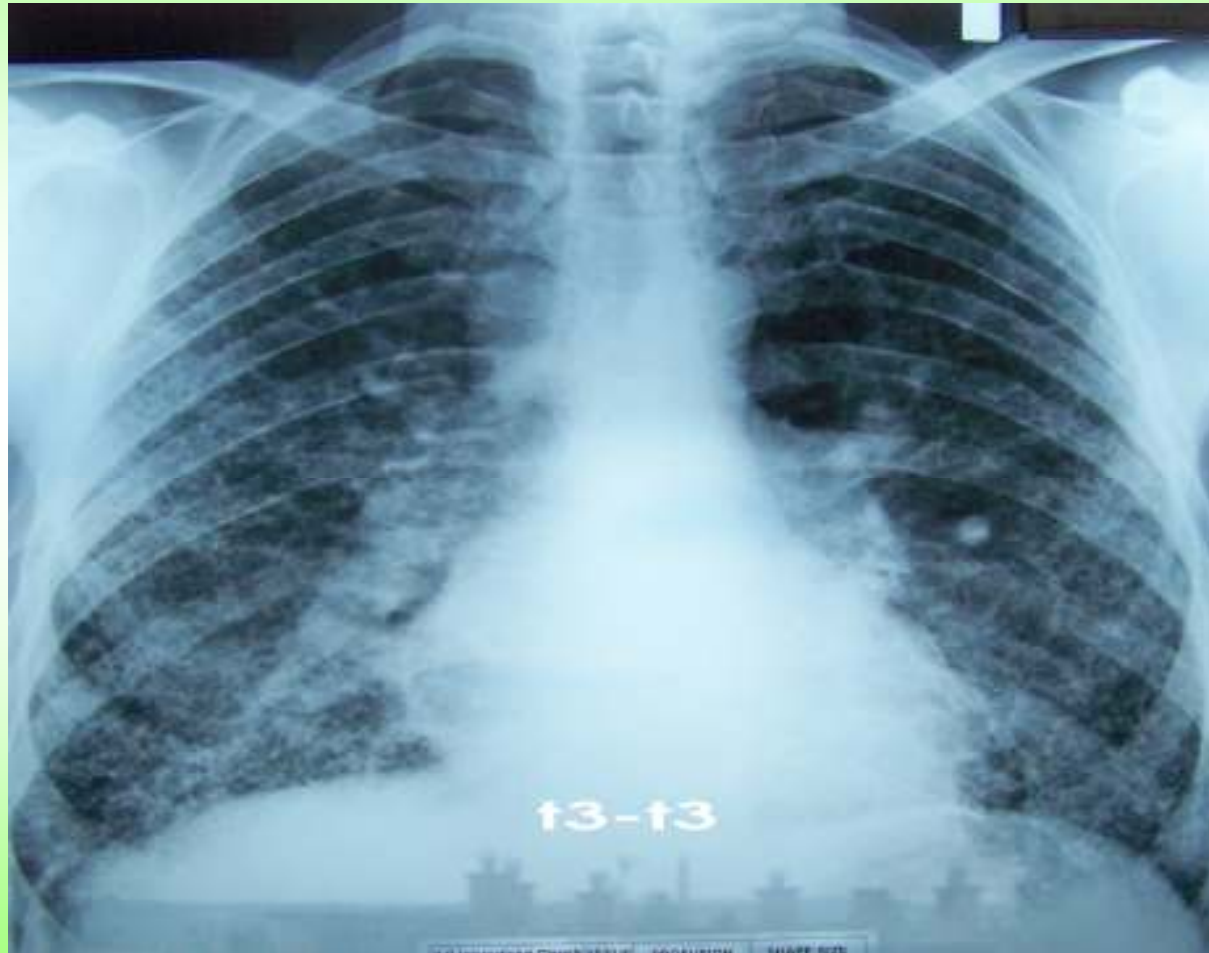
Pleura fibrózis (a viscerális pleurán)

Kerek atelektáziák (Blesovsky sy.)

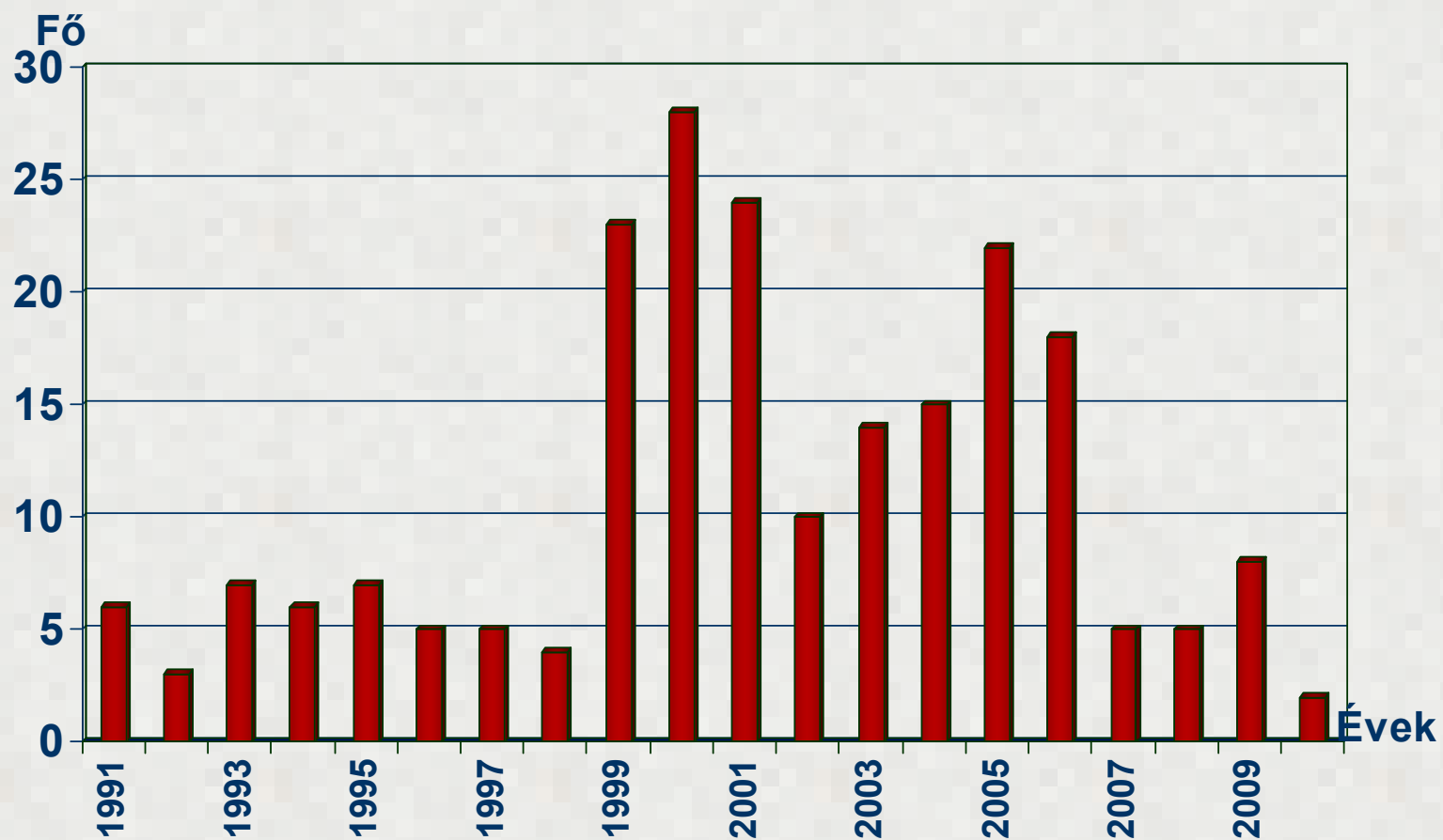
Azbeszt test mikroszkópikus képe

Azbesztózis t3 –t3

Azbesztózis incidenciája Magyarországon (1991-2010)

Fontosabb foglalkozások és tevékenységek melyek azbeszt expozícióval járnak

- **Azbeszt bányászat**
- **Azbeszt feldolgozás**
- **Járműgyártás**
- **Hajógyártás**
- **Fékbetét, kuplungtárcsa gyártás**
- **Hőszigetelés, tűzvédelem**
- **Azbeszt textil gyártás**
- **Azbeszt szigetelésű épületek, csarnokok, járművek bontása**
- **Építőipar (azbeszt cement csövek, Eternit – tetőfedés)**
- **Papírgyártás, gumiipar (töltőanyagként használták)**

1 rostév = 1 év (250 munkanap) nyolcórás munkaidőben végzett munka olyan munkakörben, amelyben a levegő azbesztrost-koncentrációja $1 \times 10^6 /\text{m}^3$

(az 5 μm -nél hosszabb és 3 μm -nél kisebb átmérőjű rostokra vonatkoztatva)

12/2006. (III. 23.) EüM rendelet

Az azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről.

Az azbeszt bontás és mentesítés *után* a WHO által ajánlott fáziskontraszt-mikroszkópos módszerrel végzett levegő tisztasági vizsgálat kapcsán a megengedett azbeszt rost koncentráció: $0,01 \text{ rost/cm}^3$.

A munkáltatónak biztosítania kell, hogy a munkavállalót érő azbeszt expozíció idővel súlyozott átlaga
8 órás időtartamra vonatkoztatva ne haladja meg a *0,1 rost/cm³-t.*

Sziderózis

- A vaspapor, ill. vasoxidok által okozott gócos tüdőelváltozást *sziderózisnak* nevezzük.
- A *sziderózis* jóindulatú, nem toxikus, az expozíció megszűnése után nem progrediáló tüdőelváltozás.
- A *sziderózis* a vaspapor jó sugár elnyelő képessége miatt a röntgen felvételen markáns gócos árnyékoltságot mutat.
- A vas szövetoldékonysága miatt a vaspapor expozíció megszűnte után a röntgen elváltozás javulhat, vagy megszűnhet.

A sziderózis leggyakrabban az alábbi foglalkozások esetén fordul elő:

- **Vasércbányászok**
- **Kohó- és acélművek dolgozói**
- **Hegesztők**
- **Szerkezetlakatosok**
- **Öntvénytisztítók**

Köszönöm a figyelmet!

